

seoska omladina i selo kao mala zajednica

gordana ljuboja
etnografski muzej,
beograd, jugoslavija

Istraživanje savremene seoske omladine pokazalo je da je od tradicionalne kulture sela malo ostalo. Izloženo rečnikom američkog antropologa Roberta Redfielda, današnja seoska zajednica sačinjena je više od urbanih, a manje od ruralnih, folklornih elemenata. Jer, kako Redfield to objašnjava, nijedna se mala zajednica u pravilu ne sastoji samo od jedne vrste komponenata. Različite kulturne karakteristike stopile su se u poseban, sinkretizovan kulturni amalgam, a njegovi su glavni nosioci pripadnici današnjih generacija seoske omladine. Koliko su oni spremno prihvatili i usvojili dvojni način života, jasno govore njihove navike, ponašanje i stavovi. Za razliku od generacije roditelja, koja takođe učestvuje u istom kulturnom sistemu, ali i dalje oseća njegovu podeljenost i dvojnost, mladi ljudi učinili su korak dalje u sažimanju i prilagodbi. Razvivši odgovarajuću vrstu samosvesti, oslobodili su se inferiornosti u odnosu na gradsku omladinu, i primili novu situaciju kao sopstveno, specifično kulturno obeležje. Na taj način postigli su jedan stupanj više u afirmaciji postojećeg kulturnog sistema. Ovaj sistem, naravno, nalazi svoje konkretne manifestacije (danas najupadljivije u muzici) i tipične simbole koji se prema potrebi mogu upotrebiti. Zato se mladi ljudi ne identifikuju do kraja ni sa gradom, ni sa seoskom zajednicom u tradicionalnom smislu reči. Oni učestvuju u stvaranju stalno novih kombinacija postojećih elemenata, koje prate i novi tipovi lične i zajedničke identifikacije.

primljeno ožujka 1988.

—→ Sa raznih aspekata pristupalo se temi o promenama u selu i informacijama o savremenom selu, a uvek se u prvi plan isticala suprotnost današnjega u odnosu na nekadašnje idealno tipsko, "tradicionalno" selo. Retki su bili pokušaji da se preciznije odredi na što se zaista misli kada se govori o tradiciji. I "tradicionalno" selo menjalo je svoj lik tokom istorije, u zavisnosti od tekućih društvenih, ekonomskih i političkih kretanja. Ipak, ono što se provlačilo kroza sve krupnije ili sitnije promene i zadržalo relativnu stabilnost sve do otvaranja prema intenzivnome gradskom uticaju jeste čvrsta organizacija sela kao male socijalne zajednice. Zato, kada se govori o tradiciji uopšte, obično se misli na ovu integrativnu činjenicu sela kao višestruko povezane zajednice. Ujedinjeni ekonomskim, socijalnim, lokalnim, simboličnim ili ritualnim vezama, povesni stanovnici sela živeli su u prilično odvojenoj, homogenoj i autohtonoj sredini. S vremenom, različiti istorijski procesi delovali su sve više u razjedinjavanju i dehomogenizaciji te tesno povezane celine. Industrijska proizvodnja i rast velikih

gradova doneli su onaj presudni preokret koji je konačno poremetio red dobro usklađenih odnosa. Ne samo što se dotadašnja relativno zatvorena seoska zajednica našla u položaju velike zavisnosti od gradskih centara nego se i razmerni deo tipične urbane fragmentarnosti preneo u ovu sredinu. To znači da su u modernoj seoskoj zajednici različiti nivoi integracije izgubili ravnotežu koja je vladala pre razvoja spomenutih događaja. Ekonomska, socijalna, lokalna i simbolična integrisanost u seosku zajednicu ne nalazi se više u istom odnosu kao nekad. Izmenjeni odnosi uticali su na to da se naglasak i važnost jednih oblika integracije smanjuje u korist drugih. Klasična obeležja organizacije male zajednice time su pretrpela i znatne modifikacije. Stoga se s pravom postavlja dilema: koliko je uopšte danas opravdano govoriti o selu kao celovitoj maloj zajednici? Jesu li stara svojstva samo zamenjena novim, pri čemu je suština zajednice ostala ista, ili su tradicionalni oblici okupljanja iščezli za sva vremena? Razrešavanju postavljenih nedoumica doprinos može da pruži i istraživanje u vezi sa savremenom seoskom omladinom, koja je svoj život započela u uslovima izmenjene i na grad usmerene seoske zajednice. Koji su to vidovi povezivanja kojima mladi ljudi danas mogu najlakše izraziti svoju pripadnost seoskoj zajednici i svoj specifični identitet? Uspemo li da odgovorimo na ova pitanja, imamo izgleda da saznemo nešto više i o budućnosti male seoske zajednice.

Zahvaljujući određenim društvenim okolnostima u današnje doba, pojmovi omladina i selo kao da ne idu najbolje jedan uz drugi. Opšte je poznata činjenica da mladi ljudi masovno napuštaju sela u kojima su rođeni i gde su proveli prva desetleća svog života, sa ciljem da sebi potraže srećniju budućnost od one koju im ostanak u selu nudi. To je naročito izražena pojava u nerazvijenim, siromašnim krajevima Srbije, odakle se omladina gotovo bez izuzetaka odliva prema velikim gradovima i razvijenim regionalnim centrima. Tamo pokušavaju da završe neku školu i steknu kvalifikaciju za posao koji im pruža sigurniju osnovu za egzistenciju od neizvesnoga i mukotrpnog poljoprivrednog rada. Nešto više omladine ostaje jedino u prigradskim selima, gde povoljan geografski položaj omogućuje da se isti ovi ciljevi ostvare i bez pomeranja u prostoru. Prigradska sela najčešće imaju prednost da su putovima i komunikacijama dobro povezana sa najbližim gravitacionim centrom. Ovako povoljan smještaj u prostoru nema za posledicu samo neometan prodor uticaja iz grada, kako se to obično misli, već deluje podsticajno na razvijanje novoga, samosvojnog i karakterističnog načina života u kojem se mešaju urbani i ruralni elementi. Naravno, isti ti elementi mogu se naći i u zabačenijim, nepristupačnijim selima, daleko od glavnih putova, ali nedostatak dobre povezanosti sprečava da se oni ujedine u koherentan kulturni sistem koji će dobiti pun zamah. Tako, u današnje vreme imamo dva tipa sela, jedan sa više, drugi sa manje ruralnih oblika, jedan koji je gotovo u potpunosti ostao bez mladih, drugi sa nešto više njih.

mladi i ekonomski aspekt seoske zajednice

Selo kao jedinstvena ekonomska zajednica odavno se dezintegrisalo. Pojam sela gotovo da je izgubio i svoje osnovno ekonomsko značenje, to jest smisao podudarnosti sa posebnim, poljoprivrednim načinom privređivanja. Umesto toga, počeo je da stiče ekološko značenje i sve češće obeležava ljudsku naseobinu smeštenu u drugačijoj, prirodnoj sredini. Poznato je da naročito prigradska sela ne čine više seljaci-poljoprivrednici, već radnici različitih profila, za koje je poljoprivreda samo dopunsko zanimanje. Bavljenje poljoprivredom izgubilo je značaj koji je nekad imalo, i time je, kao osnova za okupljanje seoske zajednice, potisnuto u drugi plan. Glavni razlog postojanja i udruživanja seoske

zajednice u prošlosti doživio je preobražaj koji ga stavlja u red drugih, ravnopravnih mogućnosti za eventualnu integraciju i razvijanje osećanja identiteta sa seoskom zajednicom danas. Procesi koji su doveli do sadašnje situacije započeti su još pre nekoliko desetina godina, da bi se tek u današnje vreme uobličili u jedan priznat i prihvaćen način života, čiji su nosioci pripadnici srednje generacije, što će reći roditelja mladih što su uključeni u ovo istraživanje. Najveći broj tih roditelja zaposlen je u nekoj industriji a poljoprivredom se bavi uzgredno, uspešno povezujući dva oprečna oblika delatnosti, koja zahtevaju i sasvim različito korišćenje vremena: jedno, linearno, izdvojeno na kratke intervale koji se redovito ponavljaju, i drugo, ciklično.

Mladi ljudi koji žive na selu odmalena su podizani i navikavani na isti način života. Za razliku od starih vremena, kada je obrađivanje zemlje bilo na samom vrhu seoske lestvice vrednosti i kada su stariji pružali veliki otpor svakom odstupanju od utruga seljačkog puta, nova generacija roditelja radije usmerava svoju decu prema školi, to jest obrazovanju za neki drugi, nepoljoprivredni posao. Dakle, mladi se podstiču da postignu najmanje srednju stručnost, da nađu zaposlenje koje će biti temelj njihove buduće egzistencije, a tek onda, na poslednjem mestu, da ne zanemare zemlju i da pomažu roditeljima oko poljoprivrednih i stočarskih poslova. Dok se školuju, mladi to rade u slobodno vreme, najčešće i najintenzivnije tokom velikoga letnjeg raspusta. Od njih se ne očekuje da zapostave svoje školske i poslovne obaveze kako bi stigli da obave potrebne radove u periodima koje zahtevaju prirodni ciklusi vezani za obradu zemlje. Ipak, i pored sveg razumevanja za prioritet i važnost pojedinih obaveza, potreba da se neke stvari bez odlaganja urade nalaže i dosta veliko radno angažovanje seoske omladine. Prema rezultatima istraživanja i ankete, opšti utisak seoskih omladinaca jeste da oni veoma mnogo rade i da su daleko opterećeniji od svojih vršnjaka u gradu. Zato su skloni da svoje gradske vršnjake smatraju besposlenim.

Pritisak obaveza na ova dva, ipak relativno ravnopravna plana toliko je jak da predstavlja dominantni kriterijum za razlikovanje pojedinačnog položaja seoske i gradske omladine. Mladi ljudi koji žive na selu u tome vide bitan činilac za određivanje posebnosti sopstvenog položaja i mogućeg identifikovanja sa ostalim članovima seoske zajednice. Putem odnosa prema radu oni uspostavljaju zajedničke veze prema nekadašnjoj, tradicionalnoj seoskoj zajednici, s jedne strane, a s generacijom i kulturom svojih roditelja, s druge strane, a onda i sa svojom generacijskom, potkulturnom osobenošću, sa treće strane. Zajednički element za prva dva nivoa identifikacije predstavlja pozitivno vrednovanje rada kao takvog. Iz povesne ekonomske zajednice, koja se manifestovala i u specifičnom stavu prema radu i prema zemlji, povremeno naglašavanim u formi odgovarajućih rituala, radnih i svećanih okupljanja, sačuvao se sistem vrednosti koji rad visoko ceni i poštuje. Istraživanje stavova mlade generacije na selu pokazalo je da se mladi nedvosmisleno opredeljuju za stav da je u životu neophodno biti vredan, znači raditi mnogo. Isto tako, srž funkcionisanja svake male zajednice, a to je oslanjanje u odlučivanju u radu na samog sebe, preneto je iz svakodnevnog, zajedničkog radne i životne aktivnosti u vrednosni sistem pojedinaca. Mladi takođe smatraju da je u životu veoma važno umeti i moći osloniti se na samog sebe. Ipak, koliko se zaista drže ovih proklamovanih vrednosti, teško je ustanoviti.

U pogledu zadovoljstva što ga nalaze u radu, dosta se razlikuju mišljenja mladih od mišljenja i postupanja njihovih roditelja. Uza sve poštovanje roditeljske kulture, mladi svojim roditeljima i svim starijim zameraju preteranost u izvršavanju radnih dužnosti. Ier sve svoje vreme utroše isključivo na rad, ne poznajući i ne

uvažavajući dobre i kreativne strane dokolice. To je upravo ono u čemu mladi počinju da se razlikuju od starije seoske generacije. Oni žele da budu drugačiji i da se u tom pogledu ugledaju na gradski način života i korišćenje vremena. Znači, posle napornog rada obavezno dolazli zasluženno vreme odmora. Tokom dana, jedanput na nedelju ili pri završetku određenih radnih ciklusa, odmor treba da zauzme punopravno mesto pored rada. Ovo pomeranje ujedno govori o funkcionalnijem bavljenju poslom mlade generacije. Za njih rad ima isključivo pragmatičnu vrednost i lišen je svih mističnih, iracionalnih i kulturnih primesa.

Okretanje od poljoprivrede ka drugim tipovima zaposlenja, koja su nerazdvojni sastavni deo života u gradskoj sredini, donelo je sa sobom i promenu odnosa prema zemlji. Ono što čini vitalnu bit, žilu kucavicu seoske zajednice — posedovanje i obrada zemlje — počelo je polako da gubi svoje značenje i prevashodnost. U skladu sa tim promenama, pojmovi selo i seljaci prestali su da budu istородni. Seljaka u klasičnom smislu te reči više nema, ili su bar veoma retki.

Nova generacija seoske omladine izjasnila se gotovo bez izuzetka da zemlja za njih nema dominantnu vrednost kakvu je imala za njihove dedove, možda čak i roditelje. Takav odnos prema zemlji napravio je definitivni raskid sa tradicijom i prošlošću. Zemlja jeste još uvek važna, posebice kada se uzmu u obzir nesigurnost i nepredvidljivost današnjeg života. Sigurnije je i bolje sa zemljom nego bez nje, ali tradicionalni kult zemlje, intimna psihološka vezanost i identifikacija sa njom više se ne mogu naći. Radije i češće nego sa zemljom, mladi se identifikuju sa selom kao mestom boravka. Drugim rečima, sa izmenjenim shvatanjem o vrednosti zemlje, selo kao lokalna zajednica kod mladih odnelo je prevagu nad selom kao ekonomskom zajednicom. Tipično seoski ekonomski faktori izgubili su svoju važnost. U današnjoj generaciji seoske omladine veoma retko i teško može se pronaći neko ko je od svoje volje izabrao da se bavi jedino i isključivo poljoprivredom. Gotovo svi se usmeriše na dvojni način privređivanja i dvojni način života: ruralno-urbani. Proces koji su otpočeli njihovi roditelji oni su nastavili istovremeno razvijajući i odgovarajuću vrstu samosvesti: seoska omladina nije više seljačka omladina. U tom pogledu desio se najdalekosežniji raskid sa tradicijom. Ovim preokretom mala je seoska zajednica izgubila mogućnost da se okupi na starim osnovama i mimoide neizvesnost koju donosi sutrašnjica.

mladi i socijalni aspekt seoske zajednice

Dezintegracija sela kao ekonomske zajednice ima za posledicu promenu u društvenim odnosima koji gube svoj nekadašnji karakter. Čvrsta povezanost seoske zajednice, zasnovana na zajedničkim interesima i delatnostima, postepeno popušta i labavi. Zato i stvarnost seoske zajednice sve manje liči na ustaljene folklorne predstave o njoj. Nestanak dublje ekonomske motivacije za bavljenje poljoprivrednim poslovima, i uključivanje u druge vidove delatnosti, doveli su do posebne vrste raslojavanja na selu. Ljudi zaposleni u industriji, trgovini, ili kakvom drugom privrednom sektoru jednim delom počinju da se identifikuju sa svojom novom radnom ulogom i novim socijalnim statusom koji ta uloga donosi. O tradicionalnom kolektivizmu stare seoske zajednice u današnjim uslovima više ne može biti reči. Dakako, ljudi se pomažu među sobom, međutim, sada su te veze regulisane užim principima: srodničkim, susedskim, prijateljskim, a ne idejom o kolektivnom biću i stremljenju, preuzetom iz prošlosti ove zajednice. Nedostatak kolektivnih tela, dogovora i praznovanja dovoljno jasno govori o promenama koje su nastupile. Seoska slava, tzv. zavetina, na primer, pretvorena je u porodični praznik koji se proslavlja zato da se članovi šire srodničke grupe sastanu, porazgovaraju i provede pod istim krovom. Iz

prazničnog rituala nestali su svi elementi koji asociraju na sveukupnu seosku zajednicu. Otvorena vrata za uključivanje u širi društveni sistem onemogućila su zatvorenost, inače neophodan preduslov za razvijanje osećanja kolektivne pripadnosti. Iz tog razloga, kada govorimo o socijalnoj zajednici sela, mislimo samo na pojedine, nevezane aspekte, ili potencijalne komponente za formiranje zajedničke svesti i celovite socijalne zajednice uopšte.

U pogledu odnosa i identifikacije sa selom kao sveukupnom, kolektivnom zajednicom, seoska omladina nije mnogo drugačija od generacije svojih roditelja. Obe generacije pripadaju i učestvuju u istom društvenom i kulturnom sistemu. Možda jedino u pitanjima zajedničkih seoskih veza i osećanja pripadnosti konkretnoj seoskoj zajednici kod mladih ljudi dolazi češće do kolebanja, s obzirom na to da je njihova budućnost u velikoj meri otvorena i neizvesna. Za razliku od roditelja, u njihovom slučaju vrlo lako može da se dogodi da, u potrazi za poslom ili pridružujući se bračnom partneru, napuste rodno selo i presele se u neko drugo, o bližnju varošicu, ili u grad. Socijalne spone koje ih vežu sa selom i seljanima nisu više jake i one najviše zavise od porodične vezanosti sa roditeljima i stabilnosti roditeljske ukorenjenosti u selu. Preko roditelja i porodične loze uspostavlja se identifikacija mlađe generacije sa rodnim selom, ili selom u kojem su za duže vreme nastanjeni.

Koliko je jaka i dokle doseže ova vrsta identifikacije sa seoskom zajednicom, može se posmatrati i na primeru poznavanja tradicije, to jest starih predanja o nastanku pojedinih sela i doseljavanju širih rodova i užih porodica. Zna se da su se u prijašnjim vremenima ova predanja brižljivo čuvala i usmenim se putem prenosila sa generacije na generaciju. Deca su od roditelja primala posebna, lokalna znanja i predavala ih dalje svojim potomcima. Još polovinom ovog veka etnologima bijaše relativno jednostavno da ih sakupe. Međutim, današnja situacija sasvim je drugačija. Negovanjem i zapisivanjem predanja bave se isključivo pojedinci, retki entuzijasti, iz potrebe ili iz hobija, a oni koji žele da saznaju nešto više o svom poreklu obraćaju se na prvom mestu knjigama u kojima je to zabeleženo. Mlada generacija o ovim pitanjima gotovo je totalno neobaveštena. Za razliku od roditelja, koji bar umeju da pogode o kom tipu predanja se radi, kada im se postavi takvo pitanje, mladi ne mogu da odrede čak ni dovoljnu vremensku distancu koja je sadržana u ovim predanjima, niti im je jasno o čemu je zapravo reč. Istorijat doseljavanja porodice u selo za njih jedino znači hronologiju preseljavanja njihove najuže porodice iz starog kraja u novi kraj, ili selo. Najduža vremenska distanca provlači se do generacije dedova, ali se veoma često zaustavlja već na generaciji roditelja. Ovo svedoči i o činjenici da je subjektivno doživljavanje prošlosti kod današnje generacije mladih veoma kratko. Interesa za poreklo i lokalne tradicije gotovo i nema, lokalna istorija nikoga ne zanima, jer je, po opštem uvjerenju, sporedna i nebitna tema. Neobaveštena generacija roditelja ne može, a i ne smatra za potrebno da svoju decu poučava ovim problemima. I za njih, kao i za njihovu decu, uža lokalna identitet potisnut je u korist širega nacionalnog, etničkog ili profesionalnog identifikovanja. Veza sa određenim selom nema tu važnost da bi se pravdala dužinom prisustva u datoj sredini i pravom potomstva na zaveštanja porodične loze. Iz toga bi se mogao izvesti zaključak da se srodstvu kao odnosu pridaju više realna a manje simbolična uloga u funkcionisanju savremene seoske zajednice. Kao i u svim drugim malim zajednicama, i u seoskoj zajednici srodnički su odnosi prilično razgranati, intenzivni, a često i podudarni sa drugim vrstama odnosa. U svakom slučaju, u životu seoske zajednice imaju primarnu važnost. Tradicionalno selo uglavnom je bilo sastavljeno od nekoliko mahala koje su činili pojedini rodovi organizovani na principu krvnog srodstva. Ti rodovi odavno su se raspali, tačnije, izdellili na veći broj porodica koje su izgubile krvnu vezu među sobom. Ipak, srodstvo je i

posle toga nastavilo da čini temelj povezanosti i funkcionisanja seoske zajednice. Što se od pomenutih tradicionalnih principa zadržalo do dana današnjeg? Koliko je od starog nasleđa preneto na nove generacije seoske omladine?

Kako je nestao ekonomski sistem baziran na udruženom radu i zajednici širih srodnika oslabile su, naravno, i ove vrste veza. Budući da srodnici nisu više među sobom ujedinjeni zajedničkim interesima, sada su im odnosi manje bliski i manje čvrsti. U isto vreme to ne znači da je srodstvo potisnuto u drugi plan, na račun isticanja neke druge vrste odnosa. Iako je izgubilo svoju važnu ekonomsku ulogu, značaj ovog odnosa na planu uzajamnog pomaganja i pružanja emotivnog oslonca time nije nimalo umanjen. Za pripadnike seoske zajednice ono je i danas osnovni duhovni i materijalni resurs kojem se pribegava prilikom rešavanja raznih životnih situacija.

Porodične i šire srodničke veze današnje seoske omladine veoma su jake i prilično razgranate. Na lestvici vrednosti zauzimaju vrlo visoko mesto. Rangiraju se ispred drugih vrsta međuljudskih odnosa kao što su: prijateljski, susedski ili kolegijalni. Dakle, pridaje im se veća važnost nego drugim tipovima odnosa. Porodica i porodične veze i dalje bude najveće poštovanje. Iako se položaj mladih u okviru srodničkog sistema znatno izmenio i po mestu i po mogućnostima uticaja, shvatanje samih odnosa ostalo je uglavnom isto. Autoritet roditelja i starijih članova srodničke grupe ne dovodi se u pitanje, unatoč činjenici da mladi već odavno sve odluke u vezi sa svojim životom i budućnošću donose samostalno, ne tražeći dopuštenje od odraslih. Reč roditelja ima određenu težinu, ali pre u smislu dobronamernog saveta, i nije presudna u ključnim životnim situacijama. To su pokazali i rezultati ankete provedene među seoskom omladinom. Prema izjavama anketiranih, reč roditelja nije "veoma važna", a to nedvosmisleno govori o demokratizaciji ovih odnosa u stvarnosti. Unutar srodničkih odnosa u današnje vreme ostavljeno je više prostora za slobodnije razvijanje individualnosti.

Dakle, i pored bitne slobode izbora i relativne nezavisnosti mladih u okviru porodice, ove generacije i dalje održavaju tradicionalnu formu porodičnih odnosa i raspodele porodičnog autoriteta. Ponekad je to samo verbalna, idealnotipska predstava, međutim, i kao takva je značajan pokazatelj važnosti koja se pridaje porodici i instituciji srodstva uopšte. Sadržaj ovih odnosa polako se menja, ali spoljašnja forma i njihova tradicionalna interpretacija ostaju mnogo duže.

Za seosku omladinu uža i šira porodica predstavljaju primarno, osnovno socijalno okruženje u kojem se odvija veliki broj raznovrsnih aktivnosti. Srodnici bliski po godinama obezbeđuju krug prijatelja u kojem se zadovoljava u mladosti veoma naglašena i intenzivna potreba za druženjem. Ali, ništa manje bliske nizu veze sa članovima starijih generacija srodnika. Prema pričanju mladih, oni dosta često odlaze u posetu svojim rođacima po očevoj ili majčinoj liniji, gde kao gosti provode neko vreme. Najduži je boravak za velikoga letnjeg raspusta, mnogo kraći tokom godine, preko praznika. Većina seoske omladine provodi vreme slobodno od škole i obaveze da svojim roditeljima pomažu oko poljoprivrednih radova. Na taj izbor materijalni faktori nemaju odviše veliki uticaj, jer su domaćinstva iz kojih ispitivani omladinci potiču uglavnom imućna. Zato se može zaključiti da presudnu ulogu igra kulturni obrazac koji još uvek drži na okupu širu porodičnu grupu. U prilog tome ide i uobičajena mala prostorna raštrkanost članova porodice, koja olakšava i gotovo obavezuje sakupljanje za porodičnu slavu, preslavu i eventualno za državni praznik. U svim spomenutim prilikama mladu učestvuju, iako je njihova uloga u obredu samo sporedna. Međutim, oni se spremaju da jednog dana na sebe preuzmu glavnu ulogu sa punom odgovornošću za produžetak porodice i porodične tradicije.

Što se tiče subjektivnog osećanja pritiska porodičnih veza, ono nije osobito jako, jer su mladi već osvojili široko polje slobode i nezavisnosti. Nijedan od ispitanih omladinaca nije se požalio da mu je taj pritisak previše težak. Podrazumeva se da je izvestan pritisak normalan i da je dio legitimnih roditeljskih prava. Najviše zamerki roditeljima i starijima mladi upućuju zbog nedostatka razumevanja za njihov relativno drugačiji način života, koji uključuje manje rada a više zabave nego što su stariji na to navikli. Promena u odnosu prema radu — veća sklonost ka traženju zabave i uživanju, a slabije vrednovanje neprekidnog težačkog rada — predstavlja zapravo ključni kamen spoticanja između starije i mlađe generacije. Na ovom planu došlo je i do najkrupnijeg odstupanja od roditeljskoga kulturnog obrasca. Ipak, konflikti koji usled toga nastaju nemaju veliku težinu ni razornu snagu i obično se rešavaju kompromisom. Vrlo često kanališu se u vidu otpisivanja krivice na prirodne porive mladalačkog doba, na nezrelost i ludost mladalačkih godina. U svakom slučaju, u današnjem selu retko može da se naiđe na tipični mladalački bunt protiv porodice. Porodični sistem vrlo je jak i integrisan, njegova pravila se ne dovode u pitanje, i kada za to dođe vreme, mladi ih ponavljanju na gotovo istovetan način kao njihovi roditelji. U menjanju sadržaja tih odnosa dopušta se znatno više slobode, ali nikako i prostor za prekoračenja koja bi ugrozila održavanje sistema. Srodnički sistem i njegove vrednosti usađeni su toliko duboko da im se pripisuje nespornost prirodnog.

mladi i lokalni aspekt seoske zajednice

Najnoviji razvoj ide prema sve jačem isticanju lokalnog karaktera seoske zajednice. Selo kao lokalna zajednica dobija prevagu nad selom kao ekonomskom i socijalnom zajednicom. Drugim rečima, prostorni i ambijentalni elementi ove zajednice izbijaju u prvi plan i nameću se kao glavna obeležja za razlikovanje sela od grada. Današnja generacija seoske omladine prva je koja je gotovo potpuno i dosledno razvila ovakav način posmatranja seoske zajednice. Pitanje pripadnosti za njih nije toliko pitanje prošlosti i ukorenjenosti, koliko pitanje geografske lociranosti u određenom ambijentu i prostoru. Zbog toga i svoj boravak u selu sagledavaju uglavnom kroz jedan njegov aspekt — ekološko okruženje. Preobražaj i dezintegracija drugih elemenata seoske zajednice doveli su do toga da spoljna obeležja postaju upadljivija i da im se pridaje veći značaj. Osim toga, one bitne unutrašnje odlike koje su delile gradsku od seoske sredine odavno su ušle u novi, sinkretistički oblik kulture, zajednički obema sredinama.

Profesionalna orijentacija, neodvojivo vezana za gradsku sredinu, uticala je da se ljudi od malih nogu, od školske klupe, navikavaju da glavne elemente urbanoga uključe u svoj sistem. Uloga masovnih medija u povezivanju i širenju informacija, svima je dobro poznata. U prigradskim selima, i fizički susret mladih ljudi sa gradom događa se veoma rano u životu, tako da je lišen svih zastrašujućih primesa iznenađenja i novine. Adaptacija i prelaženje na drugačiji kulturni obrazac time su prilično olakšani.

Prilikom prelaska iz sela u grad mladima, na primer, najviše smetaju uzgredne, spoljašnje neugodnosti: buka, brzina, zagađenost. Nasuprot tome, najprivlačnije strane života na selu čine mir, tišina, čist vazduh i lepa priroda. Na pitanja gde bi voleli da žive i zašto, ili, šta im se više dopada u seoskom a šta u gradskom životu, anketirani seoski omladinci davali su odgovore u kojima su naglašavali upravo spomenute ekološke faktore. U dosta velikom broju izjasnili su se da bi radije ostali da žive na selu, jer je tu život oslobođen večite gradske užurbanosti i napetosti i zato je ugodniji.

Čini se da je za današnju generaciju seoske omladine život na selu poprimio izvesne odlike suburbanog. Uporedo sa tim prilagođava se i njihova predstava o lokalnoj seoskoj zajednici. U svom praktičnom duhu, mladi nastoje da spoje i do kraja iskoriste prednosti i jedne i druge sredine. U grad odlaze da rade, zarađuju, kupuju, da se zabavljaju i zadovolje razne druge potrebe. U selu, pak, uživaju u udobnijem stanovanju i bavljenju dopunskim, ljudima možda prisnijim aktivnostima oko obrade zemlje i uzgajanja poljoprivrednih kultura. I sam izgled, to jest uređenost prigradskih sela, dovoljno rečito govore o ovim tendencijama. U susretu sa strancima mladi često s ponosom ističu i hvale lep izgled i prirodna bogatstva svog sela. Mnogo više nego nekad stalo im je da njihova prirodna sredina bude prijatna, lepa i uredna. Posredstvom grada primili su novu ekološku svest i razvili osetljivost za estetski izgled ambijenta. Međutim, ova svest samo je nezaobilazni pratilac već dobro poznatih procesa koji su učinili da se život na selu uvelike svede samo na stanovanje na selu.

mladi i simbolički aspekt seoske zajednice

Ma koliko da se menjaju stvari u seoskoj zajednici, simbolična predstava o tradicionalnom selu i dalje se održava i prenosi. U kolektivnom pamćenju ostaje slika o idealizovanim, savršeno sređenim i intimnim međuljudskim odnosima, koja se kao kontrast suprotstavlja sasvim drugačijoj svakidašnjici. Lepe strane života u maloj zajednici — sigurnost, potpora i blizak ljudski kontakt, uobličavaju se u pozitivni stereotip koji se veoma često identifikuje sa savremenim selom. U očima ljudi selo se pojavljuje kao simbol male zajednice i svih tradicionalnih vrednosti koje ono sobom nosi. Što brže nestaju njene odlike, što im se manje potvrda nalazi u stvarnosti, to tvrdokornije se zadržava u svesti zamišljena predstava. Na suprotnom polu njoj odgovara formirana predstava o gradu. Obe predstave široko su rasprostranjene i nisu nikakva generacijska osobenost. Podjednako se mogu naći i kod starije i kod mlađe generacije. Za opisivanje sela i jedni i drugi gotovo obavezno koriste attribute uobičajene za definisanje čvrsto povezane i homogene male zajednice. Ljudski odnosi prikazuju se kao bliski, topli i nekoristoljubivi, kontakti su lični i česti, a spremnost da se pritekne u pomoć izuzetna. Unutar seoske zajednice njeni članovi mogu da zadovolje svoje i najtananije potrebe za druženjem i zaštitom socijalnog okruženja. Svi se međusobno poznaju, u nevolji oslanjaju jedni na druge, gradska bezličnost ovde je nepoznata.

Ove stereotipne slike tako su duboko usađene kod seoske omladine da u velikoj meri predodređuju njihovo zapažanje, to jest uopštavanje određenih problema. Na pitanje postavljeno u anketi, zbog čega bi voleli, odnosno ne bi voleli, da žive u gradu, obično se dobija odgovor u kome se kao loše strane grada navode otuđenost i bezličnost međuljudskih odnosa. U isto vreme, iz pojedinačnih razgovora i odgovora na drugi tip pitanja, može se videti da lična iskustva uglavnom protivreče ovim tvrdnjama. Naime, najveći broj omladinaca saopštava da su stekli krug poznanika i prijatelja i da nisu imali naročitih teškoća oko adaptacije na novu socijalnu sredinu. Zadovoljni su svojim životom i intenzitetom druženja, što govori da njihov konkretan doživljaj gradske zajednice ne daje pokriće za prethodno date izjave.

U istom duhu preuveličava se kvalitet međuljudskih, posebno susedskih odnosa na selu. Dobrim susedskim odnosima mladi, kao i njihovi roditelji, pripisuju primarnu važnost. Na taj način potenciraju sliku o harmoničnoj maloj zajednici. Međutim, i u ovom slučaju stvarnost protivreči simboličnim predstavama o njoj. Niti su susedski odnosi toliko bliski i idilični, niti su svi stanovnici sela povezani

među sobom. Kada se uzme u obzir da su istraživanjem bila obuhvaćena najviše velika prigradska sela, koja su sastavljena od prostorno prilično razuđenih zaselaka, jasno je da se ni fizički ne može postići željeni lični kontakt svih njegovih stanovnika. Razgovori sa seoskim omladincima samo su potvrdili ovu pretpostavku. Prema onome što su izjavili, vidi se da krug ljudi sa kojima ostvaruju bliske, intimne veze nije bitno različit od uobičajenog socijalnog kruga gradskog čoveka. Mnoge suseljane iz udaljenijih delova sela ili drugih zaselaka oni uopšte i ne poznaju. Poslove u kući i na zemlji sva domaćinstva obavljaju uglavnom samostalno, bez naročite pomoći iz susedstva. Tako, nijedna od stvarnih činjenica ne daje za pravo tvrdnji da postoje kvalitativne razlike u međuljudskim odnosima između seoske i gradske sredine. U suštini, radi se o istom kulturnom sistemu, ali stavljenom u različite privredne, prostorne, arhitektonske i ekološke okvire.

Mladi ljudi koji se s podjednakom lakoćom kreću i snalaze u obema sredinama, dobro su upućeni u ove pojave, međutim, to poznavanje ih ne ometa da koriste iste stereotipne, folklorne predstave i simbole kao stariji. Pri tom se u njihovom slučaju ne bi moglo reći da nostalgija igra neku ulogu u formiranju pomenutih sudova. Pre bi se dalo zaključiti da je to kulturno nasleđe prihvaćeno zdravo za gotovo. Ono pruža unapred pripremljeno sredstvo za sigurnu i laku pozitivnu identifikaciju i potvrdu osećanja zajedničke pripadnosti. Umesto da po razgrađenim i nedovoljno očiglednim elementima transformisane seoske zajednice traže onaj koji bi mogao da posluži kao osnova zajedničke identifikacije, mladi prihvataju već gotove, dovoljno uopštene simbole koje je moguće upotrebiti u tu svrhu. Preko ovih simbola još uvek se zadržava svest o zajednici, koja, u nedostatku istinskih zajedničkih spona, ima značajnu integrativnu funkciju.

literatura

1. F. Barth (prir.): **Scale and Social Organization**, London: 1978.
2. R. Redfield: **The Primitive World and its Transformations**, Cornell University Press, Ithaca N. Y: 1953.
3. R. Redfield: **The Little Community and Peasant Society and Culture**, The University of Chicago Press, Chicago: 1973.
4. E. R. Wolf: **Peasants**, Englewood Cliffs, Prentice Hall, New York: 1966.

Gordana Ljuboja

Rural Youth and the Village as a Small Community**Summary**

A study of modern rural youth shows that little has remained of the traditional village culture. Expressed in the words of the American anthropologist Robert Redfield, today's rural community has a greater number of urban, and fewer rural, elements of folklore. Because, as Redfield explains, no small community is as a rule composed of only one kind of component. Different cultural characteristics have merged into a special, syncretic cultural blend, whose main bearers are the present generations of the rural youth. To what degree they have readily accepted and adopted a dual way of life is clearly shown by their beliefs, behaviour and attitudes. Unlike the generation of their parents, which participates in the same cultural system but still feels its division and duality, the young have taken another step forward in condensing and adaptation. Having developed the necessary kind of self-consciousness, they have freed themselves of a feeling of inferiority regarding the city youth, and have accepted the new situation as their own, specific culture. In that way they have achieved a higher level in the affirmation of the existing cultural system. This system, of course, finds its own concrete manifestations (today emphasized the most strongly in music) and typical symbols that can be used at will. Young people in the village do not, therefore, identify themselves completely with the city, or with the village community in the traditional sense of the word. They participated in the creation of constantly new combinations of existing elements that are accompanied by new types of personal and common identification.

Сельская молодежь и село как небольшая общность**Резюме**

Исследованиями современной сельской молодежи обнаружены незначительные остатки традиционной культуры всельской местности. По мнению американского антрополога Роберта Редфильда, нынешняя сельская общность содержит в себе больше городских фольклорных элементов чем сельских. По Редфильду, ни одна из небольших общностей не содержит в себе только элементы одного типа. Различные культурные характеристики ассимилируются в специальный культурный амальгам а его основными носителями являются представители нынешнего поколения сельской молодежи. Их привычки, поведение и взгляды, свидетельствуют о степени их усвоения двойной жизни. В отличие от генерации родителей которые также принимают участие в той же культурной системе, которые и дальше осознают ее разделение и двойственность, молодые люди сделали шаг дальше в ассимиляции и приспособляемости. Развивая соответствующий вид самосознания, освободились своего подчиненного положения в сравнении с городской молодежью и приняли новую ситуацию как собственную, специфическую характеристику. Таким способом, достигнута высшая ступень в утверждении существующей культурной системы. Эта система, конечно находит свои отражения (ныне сильнее всего присущие в музыке) и типичные символы которые в случае надобности могут применяться. Поэтому, молодые люди не идентифицируются до конца ни с городом, нис сельской местностью в традиционном смысле. Они принимают участие в создании постоянно новых комбинаций существующих элементов, сопровождающих и новые типы личной и совместной идентификации.